

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Стаття присвячена актуальним тенденціям розвитку вищої освіти в Україні. Звертається увага, що за останні роки в відбулися певні зміни в системі вищої освіти України, які відображають актуальні тенденції розвитку даної галузі. Однією з найбільш важливих тенденцій є впровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні. Це означає, що українські виші повинні відповідати вимогам Болонського процесу, який спрямований на створення єдиного європейського простору вищої освіти. Іншою важливою тенденцією є зміщення фокусу від теоретичної підготовки до практичних навичок. Українські виші все більше звертають увагу на розвиток практичних навичок у студентів, щоб вони могли успішно конкурувати на ринку праці. Нарешті, третьою важливою тенденцією є розвиток онлайн-навчання. В Україні все більше вишів пропонують онлайн-курси та програми, що дозволяє студентам отримувати вищу освіту з будь-якого місця в світі. Зазначається, що для впровадження інноваційної політики в організації, яка розглядається як інструмент управління інноваціями в конкретному вузі, необхідно провести наступні кроки: аналіз поточного стану інноваційної діяльності організації; визначення мети та завдань інноваційної політики; розробка стратегії впровадження інноваційної політики; формування та підготовка команди для реалізації інноваційної політики; реалізація інноваційної політики; моніторинг та оцінка ефективності інноваційної політики. Висвітлюються практичні заходи для сприяння інтеграції України в єдиний європейський освітній простір, а саме: запровадження європейських стандартів в освіті та наукових дослідженнях; розвиток співпраці з європейськими університетами та науковими центрами; підвищення якості вищої освіти відповідно до європейських стандартів; впровадження програм обміну студентами та науковцями між Україною та країнами ЄС; підвищення інтернаціоналізації вищих навчальних закладів та наукових установ; розвиток мовної політики в освіті та науці з урахуванням європейських стандартів. Зазначається, що міжнародна академічна мобільність є ключовим елементом глобалізації та розвитку освіти. Вона дозволяє студентам та викладачам отримувати новий досвід та знання, взаємодіяти з людьми з інших культур та розвивати міжнародні зв'язки. Популярність цієї концепції продовжує зростати, і це свідчить про те, що люди все більше розуміють її важливість для свого освітнього та кар'єрного розвитку.

мобільність.

The article is devoted to current trends in the development of higher education in Ukraine. Attention is drawn to the fact that in recent years there have been certain changes in the higher education system of Ukraine, which reflect the current trends in the development of this industry. One of the most important trends is the introduction of European standards of higher education in Ukraine. This means that Ukrainian universities must meet the requirements of the Bologna process, which aims to create a single European Higher Education Area. Another important trend is the shift in focus away from theoretical preparation for practical skills. Ukrainian universities are increasingly paying attention to the development of practical skills among students so that they can successfully compete in the labor market. Finally, the third important trend is the development of online learning. In Ukraine, more and more universities offer online courses and programs, which allows students to receive higher education from anywhere in the world. It is noted that for the implementation of innovation policy in the organization, which is considered as a tool for managing innovations in a particular university, it is necessary to take the following steps: analysis of the current state of innovation activity of the organization; indetermining the goals and objectives of innovation policy; development of a strategy for the implementation of innovation policy; organization and preparation of the team for the implementation of innovation policy; revaluation of innovation policy; monitoring and evaluation of the effectiveness of innovation policy. It highlights practical measures to promote Ukraine's integration into a single European educational program, namely: on the implementation of European standards in education and research; development of cooperation with European universities and research centers; improving the quality of higher education in accordance with European standards; in the implementation of exchange programs for students and scientists between Ukraine and EU countries; increasing the internationalization of higher educational institutions and scientific institutions; development of language policy in education and science, taking into account European standards. It is noted that international academic mobility is a key element of globalization and development of education. It allows students and teachers to gain new experiences and knowledge, interact with people from other cultures and develop international connections. The popularity of this concept continues to grow, and this shows that people increasingly understand its importance for their educational and career development.

Key words: educational technologies, innovative activities, innovations and politics, higher education in Ukraine, international academic mobility.

УДК 378.014.5-028.71(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.1.34>

Матвієнко О.В.,
докт. пед. наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Ван Жуньдун,
аспірант кафедри початкової освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процедура трансферу освітніх технологій до світових вимог має на меті адаптувати наявні освітні технології до сучасних вимог світового ринку. Для цього

необхідно провести аналіз сучасних технологій та розробити нові, які відповідають світовим стандартам. Також потрібно підготувати кадри, які зможуть розробляти та впроваджувати нові освітні технології.

В останні десятиліття діяльність вищих навчальних закладів поступово модифікується і удосконалюється відповідно до зовнішніми і внутрішніми факторами розвитку соціально-економічної сфери. Ринкові відносини в економіці, впроваджуються з кінця ХХ століття, визначають відповідні стратегічні напрямки еволюції суспільства і його інфраструктури. Вищі заклади освіти виконують функцію підготовки молодих фахівців – кадрів для всіх галузей господарства, конкурентоспроможних на сучасних галузевих ринках, що забезпечують якісне зростання економічного потенціалу країни [11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У число актуальних тенденцій розвитку вищої освіти експерти включають такі: збільшення тривалості часу загальної освіти; підтримка стратегії безперервної освіти (від парадигми «освіта на все життя» – до парадигми «освіта протягом усього життя»); індивідуалізація освіти; зростання значущості методологічних знань та аналітичних науково-дослідницьких навичок [3].

Велике значення приділяється інноваційної політики організації, яка розглядається як інструмент управління інноваціями в конкретному вузі. Р. М. Федосовою подано класифікацію видів інноваційної політики ЗВО, зокрема: освітні послуги, освітні технології, методична робота, організація навчального процесу [5]. Цей аспект інноваційної політики вузу відноситься до внутрішніх інструментів управління інноваційною діяльністю, вузи самостійно визначають вектор її розвитку, з огляду на умови зовнішнього середовища і власні можливості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасний процес цифровізації в професійній освіті та навчанні надає учням великі можливості, але в той же час викликає певні труднощі і проблеми. Одна з них – розробка методичного забезпечення для визначення ефективності цифровізації в області професійної освіти і навчання [12]. Вчені вважають, що зміни у вищій освіті обумовлені не тільки технологічним прогресом, а й відбуваються в суспільстві соціально-демографічними змінами.

Аналіз наукової літератури дозволив окреслити основні тенденції розвитку вищої освіти: розвиток онлайн-курсів та дистанційної освіти; збільшення кількості студентів з інших країн; підвищення вимог до якості вищої освіти.

У порівнянні з попередніми поколіннями сучасне покоління молодих людей відрізняється новаторськими запитами до процесу навчання, висуває нові вимоги до методичного забезпечення навчальних занять, більш адекватні їх освітнім потенціалом. У зв'язку з цим зарубіжні та вітчизняні фахівці вважають, що викладачам вищої школи слід переосмислювати традиційні

методи навчання з метою підвищення мотивації студентів [4].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні пропонується ряд практичних заходів для сприяння інтеграції України в єдиний європейський освітній простір, які включають: чотирирічний бакалаврат (дозволяє компенсувати більш короткий термін навчання українських студентів в середній школі); сприяння суспільному визнанню ступенів бакалавра та магістра в Україні (магістри повинні отримувати більш високу стартову заробітну плату і мати більш високий соціальний статус); реформу навчання в аспірантурі і докторантурі (перехід від прийнятої нині в Україні системи отримання ступенів «кандидата» і «доктора» наук до стандартної ступеня «доктора» – Ph. D.); введення нової системи кредитів (застосування кредитів ECTS або розробка власної системи кредитів); вирішення проблеми довіри до дипломів про вищу освіту (наприклад, створення реєстру і захищеної електронної бази даних про дипломи).

Здатність до виробництва нових знань та інновацій виступає головним фактором розвитку і конкурентоспроможності будь-якої країни. Вища професійна освіта – основний компонент інноваційної інфраструктури, яка, в свою чергу, стає все більш глобальною. У зв'язку з цим необхідно створювати мережеві структури, що зв'язують дослідні центри, університети та бізнес-організації, які застосовують інформаційні технології. Крім цього, потрібно розвивати приватно-державне партнерство для залучення інвестицій в ключові галузі науки. Важливим фактором розвитку глобальних ринків праці є також досягнення прозорості в розумінні кваліфікацій, отриманих в різних освітніх системах. Необхідно підтримувати академічну мобільність студентів, викладачів і дослідників, забезпечувати широкий обмін досвідом, ідеями та експертними знанням в сфері освіти та інновацій [1].

Концепція міжнародної академічної мобільності визначається як один з ключових параметрів глобалізації, пропонуючи такі виклики в сфері вищої освіти: інтернаціоналізація освіти; зростання конкуренції на світовому ринку освітніх послуг; включення транснаціонального сектора освіти в міжнародне правове регулювання; політика дерегулювання і відрив установ вищої освіти від національної держави і перетворення їх в транснаціональні; поява інформаційного суспільства та концепція «навчання через все життя».

Концепція міжнародної академічної мобільності є однією з ключових параметрів глобалізації. Ця концепція передбачає можливість студентів та викладачів відвідувати навчальні заклади за кордоном, отримати новий досвід та знання, а також взаємодіяти з іншими культурами. Це може допомогти підготувати студентів та викладачів до міжнародної співпраці та розвитку глобальних

проблем. Протягом останніх десятиліть міжнародна академічна мобільність значно зросла. За даними ЮНЕСКО, у 2019 році на міжнародну академічну мобільність витратили більше 5 мільярдів доларів, і це число продовжує зростати. Це свідчить про те, що все більше людей бачать цю концепцію як важливий елемент освіти та кар'єрного розвитку. Міжнародна академічна мобільність має безліч переваг. Однією з найбільших переваг є отримання нового досвіду та знань, що можуть допомогти у розвитку кар'єри. Крім того, це дозволяє студентам та викладачам взаємодіяти з людьми з інших культур та розвивати міжнародні зв'язки. Це може бути особливо корисним для тих, хто планує працювати в міжнародному середовищі.

Відповідаючи на ці виклики, міжнародне співтовариство прагне до інституціоналізації цієї нової тенденції і створює регіональні гіперсистеми вищої освіти, метою яких є стандартизація процедур. Стратегія створення єдиного освітнього простору має на увазі наступні принципи: загальний зміст освіти (офіційне взаємне визнання навчальних курсів, дипломів і ступенів); загальні права і можливості (всі громадяни держав, розташованих на території єдиного освітнього простору, повинні отримати вільний доступ до освітніх установ інших держав в рамках цього простору); єдині правила (забезпечення права будь-якого студента на перехід для продовження навчання в будь-який навчальний заклад на території єдиного освітнього простору); єдиний банк даних академічних вимог; загальний стандарт якості (забезпечення якості освіти за допомогою незалежної системи ліцензування, акредитації та аудиту) [14].

Однак перехід на стандарти Болонського процесу пов'язаний для України і з рядом витрат. За довгі роки в нашій країні склалися свої традиції в галузі вищої освіти. У них багато позитивного і їх важливо не розгубити.

Вчені-педагоги підкреслюють, що навчається необхідно не тільки давати суму базових знань і набір корисних навичок праці, а й виховувати у нього вміння сприймати й освоювати нове: знання, види і форми трудової діяльності, прийоми організації і управління, естетичні та культурні цінності. Освіта повинна формувати у людини здатність до творчості [10].

Однією з головних задач, яка повинна бути вирішена в рамках Болонського процесу, виступає залучення в Європу більшої кількості студентів з інших регіонів світу. Введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної накопичувальної системи, легко зрозумілих кваліфікацій та інших позицій Болонської декларації призведе до підвищення інтересу європейських та інших громадян до вищої освіти.

Визначаючи загальні проблеми переходу української вищої школи до Болонської системи, можна виділити як витрати, так і переваги для України. З одного боку, в Україні існують сильні власні традиції вищої освіти, які потрібно зберегти в процесі адаптації до Болонського процесу. З іншого – українська вища освіта продовжує залишатися досить консервативним і інертним, часто страждає від нестачі довіри з боку Заходу [9].

Невідповідність системи української освіти структурних змін у світовій економіці. Перехід до дворівневої системи вищої професійної освіти відповідає логіці розвитку сучасного суспільства і економічної ситуації в країні: працездатний громадянин в сучасних умовах повинен отримати необхідний мінімум актуальних знань, продовжуючи самоосвіту все своє життя [12].

Актуальність проблеми цифровізації вищої освіти передбачає аналіз стану модернізаційних процесів в вузах, в яких вагоме місце належить впровадженню інформаційних технологій (IT) [8].

Серед важливих завдань цифровізації слід відзначити створення інноваційних сервісів і-платформ, які передбачають дистанційну інтерпретацію і оцінку якості результатів досліджень.

Планується створення дистанційних сервісів моніторингу стану рівня знань студентів з впровадженням телемедичних технологій за допомогою освітніх технологій. Потрібна розробка моніторингу рівня та якості знань майбутніх фахівців.

На сьогоднішній день в українській вищій школі вже розроблені і удосконалюються ряд теоретичних і практичних положень про електронне інформаційне освітнє середовище (ЕІОС) вузу, яка включає в себе електронні інформаційні та освітні ресурси, сукупність інформаційних, телекомунікаційних технологій та технологічних засобів. ЕІОС забезпечує освоєння які навчаються освітніх програм незалежно від їх місцезнаходження та сприяє вирішенню таких завдань: формування інформаційного забезпечення як навчального процесу, так і особистого інформаційного простору навчаються і викладачів; індивідуалізація навчання, яка передбачає розширення доступу студентів до ЕІОС; забезпечення об'єктивності контролю знань; активізація самостійної діяльності студентів, створення для них можливостей формування гнучкої освітньої траєкторії і розподілу часових ресурсів [14].

Мета функціонування ЕІОС – створення на основі сучасних інформаційних технологій єдиного освітнього простору в цілях підвищення якості та ефективності освіти, забезпечення його інформаційної відкритості відповідно до вимог чинного законодавства України у сфері освіти. При реалізації освітніх програм використовуються різні освітні технології, в тому числі дистанційне,

електронне навчання. Представлені наступні основні вимоги до ЕІОС:

– кожен навчається протягом усього періоду навчання повинен бути забезпечений індивідуальним необмеженим доступом до ЕІОС вузу з будь-якої точки, в якій є доступ до інформаційно-комунікаційної мережі Інтернет, як на території вузу, так і поза ним;

– ЕІОС повинна забезпечувати доступ до навчальних планів, робочих програм дисциплін (модулів), практик, до електронних навчальних видань і електронних освітніх ресурсів, що вказані в робочих програмах дисциплін (модулів), практик;

– ЕІОС повинна забезпечувати формування електронного портфоліо, в тому числі збереження його робіт і оцінок за ці роботи.

В даний час склад і структура профільних інформаційних ресурсів, представлених в мережі Інтернет, значні, що дозволяє студентам, викладачам ЗВО і навчаються мати доступ до великих відомостями про наукові досягнення в певній галузі та практичному світовому досвіді, про наукові дослідження зі створення нових освітніх засобів і застосування їх в сучасних освітніх схемах [6].

Повні тексти документів розміщені в різних електронних бібліотечних системах, електронних журналах (випускаються галузевими видавництвами, науково-дослідними інститутами та вузами). Для доступу до текстів зарубіжних видань вузи використовують підписки на міжнародні наукові бази даних Web of Science і Scopus. Всі ці ресурси розглядаються як складова частина інформаційно-освітнього середовища університетів.

В освітній процес активно впроваджується програмний комплекс на базі LMS Moodle (Learning Management System «Moodle»), що дає можливість здійснювати онлайн-навчання, яке представлено трьома рівнями: електронні ресурси бібліотек, онлайн-організація навчального процесу (системи управління) і онлайн курси з системою контролю знань. Завдяки цифровим технологіям вдалося інтегрувати існуючу систему тестування в єдине освітнє середовище університету на базі LMS Moodle [13].

Онлайн курси використовуються при навчанні викладачів на факультеті підвищення кваліфікації за різними напрямками, що знижує як вартість навчання, так і трудовитрати, дозволяє співробітникам вибирати індивідуалізуючу траєкторію навчання і більш вільно розпоряджатися своїм часом; здійснювати читання онлайн-лекцій для студентів по ряду дисциплін і ін.

Створення системи безперервної освіти на основі онлайн-технологій дало можливість сформувати сучасне цифрове освітнє середовище. Впровадження e-learning в освітній процес розглядається в вузі як важлива частина змішаного

навчання (онлайн-та офлайн-освіта). На основі дистанційних технологій реалізується значна кількість програм, вхід на який здійснюється з будь-яких стаціонарних і мобільних пристроїв [5].

У навчальному процесі вузу використовуються практико-орієнтовані і проектні технології навчання. В рамках першого напряму підготовлена робоча програма підвищення кваліфікації викладачів. Передбачається освоєння ними контенту, а також практичних навичок з розробки освітніх ресурсів. Основна мета – сформулювати у викладачів систему методичних знань, умінь і навичок в області організації практико-орієнтованого освітнього процесу на кафедрах університету. Вони повинні вміти розробляти педагогічно обґрунтовані форми, методи, способи і прийоми організації контактної (аудиторної / позааудиторної) і самостійної роботи студентів, що навчаються за професіями практико-орієнтованої спрямованості (інтерактивні, імітаційні і ін.).

Викладачі повинні володіти навичками створення на заняттях проблемно-орієнтованої освітньої середовища, що забезпечує формування в студентів професійних компетенцій. В зв'язку з цим їм потрібно детально вивчити підходи, принципи, технології, форми і методи практико-орієнтованого навчання, активно використовуються у вищій школі. Слід мати на увазі і необхідність своєчасної актуалізації інтерактивних освітніх програм з урахуванням нових рекомендацій та змін нормативно-правової бази [3].

Інший напрямок – це освоєння проектних технологій навчання, в тому числі із застосуванням розроблених і вже діючих програмних продуктів. Проектне навчання являє собою мотивовану практико-орієнтовану навчальну діяльність студентів, спрямовану на самореалізацію творчих, дослідницьких та інших навичок, формування їх інтелектуального потенціалу. Як правило, тематика проектів спрямована на розробку технологічно забезпечених оптимальних варіантів вирішення актуальних і перспективних проблем.

Висновки. Процес глобалізації економіки та інтенсивне міжнародне співробітництво формують спільний порядок денний для різних національних систем освіти. Сьогодні необхідно узгоджене прийняття рішень з цілого ряду принципів, які визначають стратегію кооперації в сфері світової освітньої політики, а саме : як зробити освіту адекватною глобальному інноваційному процесу, який визначає основні тренди економічного зростання в сучасному світі в умовах інтеграції до Європейського союзу; що необхідно зробити для зростання якості освіти, з огляду на наявність глобальних ринків праці і вимог економіки, заснованої на знаннях; як вплине освітня політика України на соціально-культурну та професійну адаптацію мігрантів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл. Київ: Інформ. системи, 2010. 342 с.
2. Бондаренко М. Впровадження інноваційних технологій навчання для забезпечення якості освіти та ефективного міжнародного співробітництва. *Вища школа*. 2009. № 5. С. 58–65.
3. Денисюк Л. В. Конвергентна стратегія методичної підготовки викладача іноземної мови університету. *Науковий огляд*. 2020. № 4 (67). С. 67–77.
4. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи. Ужгород: ЗакДУ, 2011. 560 с
5. Луговий В. І. Інтеграція в європейські простори вищої освіти і досліджень – важлива складова геополітики України: успіхи і труднощі реалізації. *Геополітика України: історія і сучасність*. Ужгород: Ліра, 2009. 312 с.
6. Мінцер, О. П. Роль інформаційних технологій на етапах реформування медичної освіти. *Медична освіта*, 2010, 128 с.
7. Мілерян В. Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять в медичних вузах. Київ, 2004. 80 с.
8. Нітенко О. В. Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти: європейський досвід: дис...д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 446 с.
9. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік. Київ: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020. 244 с.
10. Слюсаренко О. М. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації. Київ: Пріоритети, 2015. 384 с.
11. Сметанський М. Деякі аспекти поліпшення якості педагогічної освіти майбутніх учителів. *Вища освіта України*. 2008. № 1. С. 103–109.
12. Сулаєва Н. В. Конвергентність різних видів освіти студентів психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. *Естетика і етика педагогічної дії*. Київ; Полтава, 2018. № 17. С. 119–127.
13. Чабала О. Інтернаціоналізація та глобалізація як ключові чинники міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. Харків: НТУ «ХПІ», 2015. № 43 (47): матер. міжнар. наук. – практич. конф. «Ідеї академіка Івана Зязюна у працях його учнів і соратників», 14–15 травня 2015 р. С. 112–126.